

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

11-12

2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1302 sahifa, 5-dekabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori

Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor

Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori

Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori

Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU professor

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent Arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi

Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Nomozova Qumri isoyevna GF universiteti dotsenti

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), dotsent

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Взаимодействие реального и финансового сектора экономики в современных условиях.....	12
Шарипов Конгратбай Авезимбетович, Зайнутдинова Умида Джалаловна	
Развитие исламских банковских продуктов в коммерческих банках.....	19
Иноятова Камола Фуркатовна	
Kreditlashda risklarni boshqarish usullaridan foydalanish.....	23
Abdullayeva Sharbat, Abdullayeva Nozima	
Korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatdagi raqobatdoshligini ta'minlashda marketingdan foydalanish.....	29
Axmedov Ikrom Akramovich	
Hududlarda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishning zamonaviy tahlili	36
Butaboyev Maxamadjon, Gaibnazarova Zumrat Talatovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari	41
Yavmutov Dilshod Shoyimardonkulovich	
Zamonaviy ekoshaharlar barpo etish va uni tatbiq etish zaruriyati.....	47
Zikrullayev Valixon G'aybullayevich	
Indian Festivals and Nature Conservation: Connecting People for Sustainability	52
Nigora Saidmuradova Aslamovna, Anil Kumar	
Financing clean energy projects in different ways.....	59
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Теоретические основы развития социальной инфраструктуры.....	67
Алимова Муниса Юльчиевна	
O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqamli marketingdan foydalanish holati va rivojlanish tendensiyalari.....	71
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
Aholiga bank xizmatlarini ko'rsatish tizimini takomillashtirish	81
Uskanov Eldor	
Investitsiya loyihalarini islom moliya instrumentlari orqali moliyalashtirish yo'llari	86
Haydarov O'ral Axmadovich	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishda esg omillar asosida investitsiya kiritishning o'rni va ahamiyati	93
Nosirov Egamqul Ismailovich	
"Enesses" MChJ da marketing muhitini tahlil qilish va takomillashtirish.....	100
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Использование информационных и коммуникационных технологий в совместных образовательных программах: проблемы и решения.....	107
Ташева Севара Равшановна	
Iqtisodiy globallashtirishning nazariy asoslari.....	111
Abduraxmonov Farxod Abdufarmonovich	
Sanoat korxonalari samaradorligini oshirishning nazariy-amaliy asoslari.....	117
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Fiskal siyosat va soliq to'lovchilar faoliyatini tartibga solishning nazariy masalalari	122
Isroilov Bohodir Ibragimovich, To'rayev Alijon Akmal o'g'li	
Bank daromadlarini oshirishda masofaviy bank xizmatlarini tutgan o'rni.....	128
Xudoyorov O. O.	
Elektron savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish	132
Po'latov Xudoyberdi O'ktamovich	
Ekonometrik modelashtirish asosida mavsumiylikning turistik mahsulotlar ishlab chiqarishga ta'sirini kamaytirish usullari.....	135
Xamzayeva Dilduza Samarovna	
Yuridik shaxslar soliq yukining shakllanish omillari va uni optimallashtirish muammolari	141
Abduturopov Jasurbek Nozimjonovich	
Tadbirkorlik risklari tavsifi va tasniflashning nazariy masalalari	148
Bektemirov Abdumalikovich	
Urban farming.....	151
Ahmedova Ziyodahon Saydulloxon qizi, Askarov Hasanboy Holdorovich	
A Foreign Experience of Forming Small Business and Private Entrepreneurship Infrastructures (An Example of Usa).....	153
Kosimov Sardor Dilmurodovich, Akbarov Abdulkhamid Akmal ugli	

Principal Protected Notes on the credit rating of National Bank of Uzbekistan	159
Abdugʻaniyev Abdulaziz Alisher oʻgʻli	
Features and Challenges of Digital Transformations in the Service Sector	164
Kurbanova Maftuna Lazizovna	
Kichik biznes va tadbirkorlikning rivojlanishiga taʼsir etuvchi omillar.....	170
Kurbonov Jasurbek Pozilovich	
Jamoat transport tizimini raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi.....	173
Kushakova Maʼmura Narimanovna	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	176
Nosirov Javlonbek Jamoliddin oʻgʻli, Raxmatov Ziyodullo Nosirovich	
Financing clean energy projects in different ways	179
Botirov Azamat Axmedovich, Fayziyev Samandar Sobri ogli	
Oʻzbekistonning mehnat migratsiyasidagi hamkorligi haqida baʼzi mulohazalar (Qozogʻiston va Rossiya misolida)	187
Azamatova Gulmira Bayirbekovna	
Assessment of management effectiveness in ensuring economic and financial stability	191
Akramova Aziza Abduvohidovna	
Международное сотрудничество Республики Узбекистан в сфере образования	196
Жамалова Гулнора Гуломовна, Айматова Фарида Хуразовна	
Oʻzbekistoning ekologik muammolariNI bartaraf etish va yashil iqtisodiyotga oʻtish yoʻnalishlari.....	202
Aliyev Azim Tolip oʻgʻli	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	205
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли	
Qashqadaryo viloyatida tabiiy resurslardan foydalanish istiqbollari	211
Xoʻjanova Gulshoda Otamurodovna	
Raqamli marketing strategiyalarining raqamli iqtisodiyotda isteʼmolchilar xulq-atvoriga taʼsirini tahlil qilish.....	214
Raxmatova Sitara Shuxratjon qizi	
Oʻzbekiston Respublikasi tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlarini takomillashtirish.....	221
Xudayberganova Zarofat Zaxidovna	
Oʻzbekistonda kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishda ichki va tashqi muhit.....	227
Saypullayev Ilhomjon Abduraxmonovich	
Buxgalteriya axborotining sifat tavsiflari	233
Raxmatova Shaxnoza Shukurovna	
Роль и значение логистики в развитии коммерческой деятельности торговых предприятий	240
Маматкулова Шоира Джалоловна	
Uzum yetishtirishning tashkiliy-huquqiy munosabatlari va sohani rivojlantirish imkoniyatlari.....	245
Boltayev N. N.	
Tashqi savdo jarayonlarini tashkil qilishning nazariy uslubiy asoslari.....	249
Qurbonov A. U.	
Korxonalarda pul mablagʻlari auditini takomillashtirish yoʻllari.....	254
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oʻziga xos xususiyatlari.....	259
Axmedov Oybek Turgunpulatovich	
Агротуризм как источник дополнительного дохода для фермеров в самаркандской области.....	263
Анваров Нодир Аллаёрович, Назарова Раъно Рустамовна	
Tijorat banklari faoliyatida islomiy bank xizmatlarini rivojlantirish istiqbollari	272
Absamatov Askar Ergashovich	
Kichik biznes subyektlari faoliyatida mikromoliyaviy xizmatlar koʻrsatishning zamonaviy holati.....	277
Yusupov Abbosxon Aliyevich	
The Experience of The Japanese State in Increasing Investment Activity in Uzbekistan.....	285
Satoshi Sugahara, Ochilov Bobur	
Paxta-toʻqimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.....	292
Nazarova Maryam Sharipovna, Kazakova Zulayxo Saloxiddinovna	
Tadbirkorlik subyektlari eksportida raqamli platformalardan foydalanish strategiyalari.....	297
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
Tijorat banklarida xalqaro iqtisodiy sanksiyalar va eksportga taqiqlar bilan bogʻliq risklarni baholash va kamaytirish matritsasining metodologiyasi	304
Keldiyorov Shohruh Ilyos oʻgʻli	

Sotish jarayonlari hisobini buxgalteriya hisobining xalqaro standartlari asosida takomillashtirish.....	308
Eshmuradov Ulug'bek Tashmurotovich	
Tijorat banklari faoliyatida transformatsiyalanish jarayonlarining asosiy yo'nalishlari.....	313
Bekmurodov Abbos Amiriddinovich	
Agroklastarlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.....	318
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Toshpulatov Jalil Baxodirovich	
Tijorat banklarida investitsiya siyosatini amalga oshirishning muhim jihatlari.....	324
Abiyev Davron Ilxomovich	
Проблемы и решения при оптимизации финансового моделирования деятельности предприятия	331
Юлдошева Гулноза Абдинабиевна	
Hududiy iqtisodiy xavfsizlik va uning asosiy xususiyatlari.....	336
Raximov E. N.	
Boshqarish sifatining iqtisodiy mohiyati va uni rivojlantirish masalalari	343
Shoyev Davronbek Axmadjonovich, Ahmadjonova Gulsanam	
Важность данных о движении затрат для повышения эффективности управления предприятием.....	346
Расулова Ш. X.	
Korxonalar daromadlariga ta'sir qiluvchi risklarning tahlili	351
Sa'dullayev Oybek Turdiali o'g'li	
Xalqaro standartlar asosida daromadlar hisobini tashkil etish.....	364
Abdusaidov Sanjar Jaloliddin o'g'li	
Выработка страховой системы защиты владельцев депозита.....	368
Узакова Камола Бехзодовна	
Обзор законодательных и регуляторных положений по введению и регулированию	
Исламской банковской деятельности в юрисдикции Республики Казахстан	372
Ёркулов Умиджон	
Перспективы развития производства и экспорта плодоовощной продукции в Узбекистане	378
Узганбаева Дилноза Тохтасиновна	
Перспективы развития государственного управления высшим образованием	
в условиях функционирования рынка	382
Умаров Диёр Равшанович	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	388
Turolova Nigora Xolmurod qizi	
Qishloq joylarda xizmat ko'rsatish sohasi orqali aholini ish bilan bandligini ta'minlash istiqbollari.....	393
Taylakova Dilafro'z Baymamatovna	
Увеличение привлекательности инвестиций в туристической	
отрасли через стратегическое финансирование	399
Хусниддинов Нуриддин	
Agrobiznesni innovatsion rivojlantirish loyihalarini moliyalashtirishning metodologik asoslari.....	402
To'ychiyev Abduraxmon G'ofurovich	
Virtual bank – kelib chiqishi va moliyaviy xizmatlar kelajagi.....	406
Nabiyeva Feruza Odilovna	
Проблемы и перспективы развития депозитных операций	
коммерческих банков Республики Узбекистан	411
Холмирзаев Эльбек Бахтиерович	
Smart-shartnomalar – raqamli marketingning zamonaviy texnologiyalaridan biri sifatida	415
Yahyojonov N. B.	
Banklarda depozit operatsiyalarini hisobini yuritish tartibi.....	420
Mirzayeva Xilola Jaloliddin qizi	
Kichik biznes korxonalariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy samaradorligi	424
Mamanazarova N. J., Jamilova N. X.	
Проблемы привлечения финансирования за счет корпоративных облигаций	429
Рахмедова Мадинахон Нусрат кизи	
Формирование финансовой стратегии местных бюджетов	433
Примова Н. И.	
Xizmat ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortishning dolzarb muammolari va ularning yechimlari	440
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
O'zbekistonda hududlar kesimida raqamli iqtisodiyotning rivojlanish holati.....	445
Uralov Baxtiyor Maxmudovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Experience of Islamic financial organizations in CIS countries	
and opportunities to use it effectively in Uzbekistan	450
Sattarova Dilfuza Dilshodbekovna	

Qashqadaryo viloyati hududlarining vertikal o'sish holati va xususiyatlari	456
Erkayeva Gulbaxor Panjiyevna, Raximova Madina Shuxrat qizi	
Innovatsion o'sishga inson kapitali ta'sirining zamonaviy yondashuvlari.....	462
Ostanov Egamberdi, Ostanova Mashxura Egamberdiyevna	
Kapital bozorida institutsional investorlar sifatida sug'urta kompaniyalari ishtiroki	466
Omonov Sardor O'lmasovich	
Tadbirkorlik subyektlarining raqamli transformatsiyasining asosiy va muhim jihatlari.....	472
Nutfulloyev Tolib G'olib o'g'li	
Korxonalarda korporativ madaniyatni rivojlantirish asoslari.....	478
Sadikova Muslima Alisher qizi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga muvofiq moliyaviy hisobotlarni tuzish usullari.....	483
Sabirova Zaynab Qadambayevna	
Фондовые рынки и финансовая грамотность: путь к финансовому осознанию	488
Режаббаев Сарвар Умархонович	
Turistik korxonalarda yashil innovatsion mahsulotlar orqali samaradorlikni oshirish.....	491
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Milliy kapital bozorida korporativ qimmatli qog'ozlar amaliyoti tahlili.....	497
Otaxonova Shohyora	
Aholining turmush farovonligini yashlashning ijtimoiy-iqtisodiy masalalari	502
Qobilova Shaxnoza	
Surxondaryo viloyatida sug'oriladigan yerlardan foydalanish holatining statistik tahlili	505
Sharifi Abdul Fatah	
Economic and Social Significance of Personnel Management in Manufacturing Enterprises: A Dual Dimension Analysis.....	512
Sarimsakov Baxtiyor Rahmonjanovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozorining rivojlantirish istiqbollari	518
Usmanov Zayniddin Berdirasulovich	
Qurilish tashkilotlarida xodimlarning innovatsion faolligini oshirish yo'llari	523
Usmanov Ixom Achilovich	
Investitsiya jozibadorligini baholashning o'ziga xos jihatlari va metodlari.....	527
Uroqboyeva Farzuna Axmadjonovna	
Mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida sanoat 4.0 ning roli: tahlil va natijalar	532
Xujaxonova Sitara Baxtiyor qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida qishloq joylarda davlat xususiy sherikchilik asosida raqamli xizmatlarni takomillashtirish.....	537
Xalimov Shaxboz Xalimovich	
Kichik firmalar raqobatbardoshligini oshirishning mintaqaviy muammolari (Xorazm viloyati misolida)	542
Vaisov Dilshod Ibodullayevich	
"Sam Antep Gilam" mchda marketingni boshqarishni takomillashtirish yo'llari	549
Usmonova D. I.	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	555
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Factors for the Development of The Industrial Sector of the Economy	559
Zakhidov Nodir Umidjanovich	
Mintaqa tumanlararo xo'jalik yurituvchi subyektlar qo'shma biznesini konvergent modeli	563
Yusupov Fayzulla Yakubovich	
Aholini biznesga jalb qilishda tijorat banklarining roli.....	567
Yaxshimuratova Xasiyat Xudaybergenovna	
Mahalliy gastronomik turizmni rivojlantirishda nazariy asoslar.....	571
Sultonov B. A.	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	575
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich	
Проблемы привлечения иностранных инвестиций в инновационном развитии экономики Узбекистана.....	580
Хамракулова О. Д., Халмурзаев М., Аликулов С. А.	
Тенденции развития жилищного строительства.....	585
Алиева Зилола Маматвалиевна	
Учет и анализ производственных затрат на предприятиях	589
Аделя Азаматовна Нематова, Ибрагимов Мансур Мардонович	

Meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishda xorij tajribasi.....	592
Botirov Erkinjon Xayitovich	
Zamonaviy xizmat ko'rsatish bozori: xalqaro tendensiyalar va uy-joy fondi muammolari sarhisobi.....	598
Sanakulova Barnogul Rizakulovna, Berdiyeva Dilfuza Axatovna	
Роль рынка капитала в обеспечении макроэкономической стабильности Республики Узбекистан	605
Дадаханова Саида Махаммаджон кизи	
Iqtisodiyotning xususiy sektorida inson resurslarilarni moddiy rag'batlantirishni takomillashtirishda xorij tajribasi.....	608
Baxtiyorova Umida Ulug'bek qizi	
Korxonalarning investitsiya faolligini ta'minlashda soliqlarning rag'batlantiruvchi rolini oshirish xususiyatlari.....	613
Ilyasova Barno Axmadovna	
Dunyo davlatlari iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarni jalb qilish tendensiyalari.....	618
Imomaliyeva Mohizoda, Raxmatullayev Lazizbek Nematullo o'g'li	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	623
Дурманов Акмал Шаймарданович	
Sanoat korxonalarida iqtisodiy resurslar mohiyatini tavsiflovchi tushunchalar	628
Doniyorova Shaxnoza Doniyorovna	
Mikromoliyalash tashkilotlari faoliyatining operatsiyalar tahlili.....	633
Kamalov Shuxrat Kamalovich	
Temiryo'l transporti sanoat kompleksi korxonalarida ijtimoiy va mehnat munosabatlarini takomillashtirishning nazariy va uslubiy asoslari.....	637
Kadirova Sharofat Amonovna	
Qishloq xo'jalik korxonalarida xarajatlar hisobi va mahsulot tannarxini takomillashtirish masalalari	645
Yuldashev Sherali Xayitovich, Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
Анализ экологических факторов и их влияние на финансовую безопасность страны.....	650
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Superior directions, modern trends and prospects for the development of the financial market.....	655
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Raximova Umida Rabbimovna	
Kichik biznesning eksport salohiyatini oshirishda jahon tajribasi	659
Kambarova Sh. M.	
Theory and practice of evaluation of capital assets in Uzbekistan.....	665
Usmonov Bunyod	
Xizmat ko'rsatish sohasini asosiy tarmoqlariga yo'naltirilgan global investitsiyalar holati va prognozini tahlili	668
Muxammadiyev Kamoliddin G'ulomiddinovich	
Методологические основы банковского кредитования и классификация факторов, влияющих на особенности получения кредитов	672
Каримова Азиза Махмадризовна	
Sanoat salohiyati va omillar unumdorligini iqtisodiy-statistik baholash usullari.....	676
Kasimov Azamat Abdulkarimovich	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	682
Кодиров Бобур	
Davlat-xususiy sherikligi asosida iqtisodiyot tarmoqlarining investitsion salohiyatini oshirishning o'rta muddatga mo'ljallangan istibollari (O'zbekiston temiryo'llari AJ misolida)	689
Qodirov Jasurbek Sharofitdinovich	
Banklarda mummoli kreditlar bilan ishlash: samarali strategiya va yondashuvlar	696
Mirsaliyev Erkin Ergashevich	
Agrosanoat ishlab chiqarishining raqobatbardoshligini oshirish va uning innovatsion rivojlanish bilan o'zaro bog'liqligi	700
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich, Muxtorova Oydin Sayfiddin qizi	
Hududlar iqtisodiyotini oshirishda investitsiyalarning roli	707
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
Xizmat ko'rsatuvchi korxonalarning iqtisodiy salohiyatini shakllantirish mexanizmlari	712
Erdonov Muhammadamin Erdon o'gli, Ibragimov Shoxrux Baxtiyorovich, Ataqulov Jahongir Valijon ug'li	
Sug'urtada andarrayting xizmatini (ARDL) modeli tahlili asosida takomillashtirish	717
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
Роли банков в повышении привлекательности инвестиционной среды в Узбекистане.....	727
Насиров Дилшод Фарходович	

Пути улучшения инвестиционного климата в Республике Узбекистан	731
Нозимов Элдор Анварович, Санатиллоев Ферузшоҳ Бахтиёр угли	
Iqtisodiyot, atrof-muhit, jamiyat va madaniyat o'rtasidagi muvozanatga – obodonlashtirish xizmatlarining ta'siri.....	737
Norkulova Dilfuza Zoxidovna, Xayitov Jamshid Xolvoyevich	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	741
Нуриллаев Раҳмат Ярашевич, Нуриллаев Шердил Жамолиддин угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda tovar-moddiy zaxiralar manbalari va ularni shakllantirish amaliyoti	747
Nurmanov Ulugbek Anorbayevich	
Yer rentasi mulkchilik munosabatlari rivojlanishning zaruriy sharti sifatida.....	752
Abdunazarov O.	
Формирование и развитие цифровой экономики (на примере российской федерации и Республики Узбекистан)	756
Ким П. В.	
Tijorat banklari korporativ boshqaruvida bank xizmatlari samaradorligini	760
Kudratov Sunnatulla Ropijanovich	
Tijorat banklari depozit siyosatining banklar resurs salohiyatini oshirishdagi roli	764
Jo'rayev Isroil Ibrohimovich	
Ways of Development of Electronic Commerce in Uzbekistan	770
Javlijev Nuriddin Bektemir o'g'li	
Hydro Energy as the Important Factor of the "Green Economy"	775
Isroilov Xusanboy Ibrohimjon o'g'li	
Navoiy viloyatida turizmni rivojlantirish	781
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li, Azamatova Nozima Jaxongirovna	
Mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligi (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida).....	784
Halimova Dilora Olimboyevna	
Davlat qimmatli qog'ozlari bo'yicha daromadlilik egri chizig'ini aniqlashning fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirishdagi ahamiyati	787
Hakimov Hakimjon	
Intellectual mulkni boshqarish jarayonlari o'rganishning nazariy muammolari.....	793
Tirkashyev Farhod Mahmudovich	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	796
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova	
Роль Среднеазиатских коллекций в развитии музеев России	801
Абдуллаева Нигора Санжаровна	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	804
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Oliy ta'lim tizimida talabalar bilimni yuksaltirish jarayoni: muammolar va yechimlar	808
Hakimov Nazar Hakimovich, Vaxobova Marg'uba Abduxamidovna	
Yashil iqtisodiyot: mazmun mohiyati, nazariya va amaliyot	812
Yuldashev Mutallib Ibroximovich	
Samarqand viloyatida iste'mol tovarlar bozori tahlili	819
Xudaynazarova Dilnoza Gafurovna	
"HAVAS COMFORT MEDEL" MChJda marketing xizmatini tashkillashtirish va uning samaradorligini oshirish yo'llari	823
Musyeva Shoirazimovna	
Tadbirkorlik subyektlari faoliyatini soliqlar vositasida rag'batlantirishning klassik nazariyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	831
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	
Yoshlarning ish bilan bandligini ta'minlashning asosiy yo'nalishlari.....	837
Mamaraximov Bekzod Erkinovich	
Chakana bank xizmatlarini rivojlantirish hududlar barqaror rivojlanishining omili sifatida	841
Niyozov Zuxur Davronovich	
Raqamli texnologiyalar asosida oziq-ovqat ta'minoti zanjirini rivojlantirish omillari	845
Yusupov Muxiddin Soatovich	
O'zbekistonda korporativ kreditlash amaliyotini rivojlantirish orqali investitsiya jalb qilish imkoniyatlari.....	855
Asatullayev Alisher	
Davlat budjeti jarayonini takomillashtirish masalalari	860
Ataxanov Bekpo'lat Abdullayevich	
Особенности применения теории игр в задачах организационно-экономического механизма тепличного хозяйства	866
Дурманов Акмал Шаймарданович	

Yuridik shaxslar mol-mulkini soliqqa tortishni rivojlantirish yo'llari	872
Gadayev Jaxongir Muhammadi o'g'li	
Some Principle Issues in the Effective use of Budget Funds in Universities	876
Khairiddinov Sh. B.	
Directions of Using Negotiations in Keeping Peace and Ensuring Stability in Society	879
Kholdarova Fariza Tukhtabaevna	
Elektrotexnika sanoati korxonalarida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanish.....	883
Mamayusupova Mashxura Sodiqovna	
Elektron tijoratning zamonaviy iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish va uni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aniqlash	887
Maxmudov Lazizbek Ubaydullo o'g'li	
Foreign Direct Investment and Electricity Consumption During Uzbekistan's Green Transition	896
Nurbek Khalimjonov	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini qarz kapitali orqali moliyalashtirishni takomillashtirish	902
Obломуродов Нарзулло Наймович, Шавкатов Наврузбек Шавкатович	
Mol-mulk solig'ining soliqqa tortish tartibini takomillashtirish	910
Poyonov Bobur Bekmurod o'g'li	
Konfutsiychilik axloqiy negizlarida olamiy tartibot.....	916
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
"Yashil iqtisodiyot"ni joriy etish istiqbollari	923
Saloxov Sirojiddin Sadriddin o'g'li	
Investitsiyaning iqtisodiy mohiyati va O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni.....	928
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
O'zbekiston qishloq hududlarida maishiy xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish.....	933
Sharifov Shuhrat Saidahmadovich	
Exploring Big Data Applications for Knowledge Management in Higher Education Administration.....	936
Shakhzod Saydullaev	
O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urta faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.....	944
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Ekologik turizmning turlari va uni tashkil etishda tabiiy resurslarning ahamiyati.....	950
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li	
Mamlakatga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion jozibadorlikni oshirish istiqbollari	954
To'laganova Ruhshona Farrux qizi	
Raqamli iqtisodiyotga o'tish sharoitida maktabgacha ta'lim xizmatlarini holati	959
Umurzakova Dilnoza Egamberdiyevna	
Issues of Improving Production Cooperation in the Industry Network of Our Country	964
Xomidov Mirodiljon Xasanboy o'g'li	
Foydaning soliq obyektiga sifatida shakllantirish zaruriyati.....	971
Yo'ldasheva Mohiraxon Ochestva	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ boshqaruvining baholash usullarini tahlili.....	975
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna	
Soliq organlari va soliq to'lovchilar o'rtasidagi munosabatlarning yangi tizimi sharoitida soliq nazorati.....	980
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich	
"Ijtimoiy himoya yagona reyestri" axborot tizimining aholini ijtimoiy himoya qilishdagi o'rni.....	984
Aliyev Ma'ruf Komiljon o'g'li	
O'zbekistonda sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash yo'nalishlari.....	991
Baxriyev Dilshod Rizvonkulovich	
Анализ влияния цифровой экономики на эффективность налоговых органов	996
Бобомуротова Манзура Панжи кизи	
Tadbirkorlik muhitini yaxshilash orqali kambag'allikni qisqartirish va aholi daromadlarini oshirishning iqtisodiy-ijtimoiy ahamiyati.....	1000
Irmatova Lola	
Korxonalarda pul mablag'lari auditini takomillashtirish yo'llari.....	1005
Karamatova Noiba Xusniddinovna	
Hududlarda inklyuziv turizmni rivojlanish muammolari va istiqbollari.....	1010
Qo'ziboyev Boxodir Azzamboy o'g'li, Ibragimov Behruz Ravshan o'g'li	
Yashil iqtisodiyotga o'tish ekologik barqarorlikning muhim omilidir	1014
Yuldashev Farhodbek Abdumutalibovich	
Strategik boshqaruv hisobini tashkil etish asoslari va tamoyillarini takomillashtirish.....	1017
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1022
Пулатова Сурайё Юлдашевна	

Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida oilaviy korxonalarining xizmatlar ko'rsatish sohasidagi o'rni va funksiyalari.....	1026
Tog'ayeva Dilnoza Azamatovna	
Совершенствование методологии исследования демографических процессов.....	1031
Тула Нодирбек Баходир угли	
Инновационные технологии в сфере страхования.....	1037
Хайдарова Нигинахон Шухрат кизи	
Iqtisodiyotni innovatsion isloh qilish sharoitida yer hisobini yuritishning ahamiyati.....	1042
Hojiyev Qo'chqor Mamadiyorovich	
Qattiq maishiy chiqindilarni utilizatsiya qilish orqali qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanishni takomillashtirish.....	1047
Sherqulov Nodir Erkin o'g'li	
Мировой опыт использования денежных и натуральных трансфертов в социальном обеспечении.....	1052
Гулноза Тохировна Самиева	
Davlat xaridlarini amalga oshirish orqali raqobatni rivojlantirish yo'llari.....	1057
Majidov Nizomjon	
Raqamli iqtisodiyot davrida kontent marketingdan foydalanish va uning bosqichlari.....	1064
Tohirjonov Ahmadjon Tohirjon o'g'li, Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
Aksiyadorlik jamiyatlari kapitalini shakllantirish manbalari va usullarini takomillashtirish.....	1070
Norqulov Mirsaid Tulqin o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasida investitsion jozibadorlikni oshirish zaruriyati.....	1075
Badalov Jamshid Jamolovich	
Foyda solig'i tushumi va uning O'zbekiston soliq-budjet tizimidagi ahamiyati.....	1080
Shirinov Sabir Erkinovich	
O'zbekistonda davlat korxonalari aksiyalarini moliya bozorlarida sotishni jadallashtirish yo'nalishlari.....	1084
Anvar Eshmatov	
Baliqchilik xo'jaliklarida xodimlar bilan hisob-kitoblar hisobining tashkiliy va uslubiy jihatlarini.....	1088
Ametova Nasiba Danilovna	
Tijorat banklari tomonidan eksportyor korxonalarining kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	1092
Bayjanova Gozzal Sarsengaliyevna	
Digital Transformation of Tax Systems.....	1096
Boburjon Turanboyev Qodirjon o'g'li, Musabekov Sherali Nazarali o'g'li	
Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy faolligini oshirish yo'nalishlari.....	1101
Raxmonova Aziza Tolibovna	
Transitioning to a Green Economy and Implementing Sustainable Technological Changes in Uzbekistan.....	1106
Umarov Elshod G'ulom o'g'li	
Texnik yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalari daromadlari tarkibi va ularning o'ziga xos jihatlari.....	1112
Yuldashov Elmurod Abdujalil o'g'li	
Совершенствование системы профессионального управления жилищно-коммунальным хозяйством Узбекистана.....	1116
Икромовна Ханифа Одилловна	
Sanoat korxonalarini kreditlash amaliyotining zamonaviy holati.....	1121
Kamalova Jamila	
O'zbekistonda davlat ishtirokidagi korxonalarining huquqiy maqomi va ularni isloh qilishning istiqbollari.....	1125
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'lari va ulardan foydalanish to'g'risidagi bajarilishlarga oid hisobotni tuzish va taqdim etish tartibi.....	1131
Ne'matov Oybek Ismatullayevich	
Предприятие автомобильной промышленности как объект реализации концепции устойчивого развития.....	1136
Туйчиев Комилжон Лазизович	
Tijorat banklari aktivlari diversifikatsiyasining nazariy ahamiyati.....	1143
O'ktamova Nozima Narzulla qizi	
Tijorat banklarida yangi masofaviy bank xizmat turlarini rivojlantirish.....	1146
Umarov Abdulquddus Abdilxatovich	
Некоторые вопросы эконометрической оценки CES – функций и их практическое применение в экономических задачах.....	1151
Шадиева Гулнора Мардиевна, Усманов Фарзод Шохрухович	
Использование искусственного интеллекта в спортивной индустрии.....	1158
Усманова Дилфузахон Иброхимовна	
The Role and Significance of Internal Audit as an Effective System of Internal Control in Business Entities.....	1163
Po'latov Sherzodbek Oybek o'g'li, Farmonov Ilhomjon Iqboljon o'g'li	

Qishloq xo'jaligini barqaror rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishni takomillashtirish (Andijon viloyati misolida)	1168
Xolmatov Sanjarbek Xojimatovich	
O'zbekiston temir yo'l transport tizimi rivojlanishining asosiy ko'rsatkichlari	1174
Qilichev Umid Ibadullayevich	
Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasi sharoitida raqamli banklar resurslarini oshirish choralari	1181
Xamraqulova Gulnozaxon Faxriddin qizi	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari	1185
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
O'zbekistonda Islom banklari faoliyatini tashkil etishning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	1191
Vasiyev Alisher Samiyevich, Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Islom iqtisodiyotining mohiyati	1197
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Budjet mablag'larini taqsimlanishi va maqsadli sarflanishida inson kapitalidan foydalanish va jamoatchilik nazoratining samaradorligi	1201
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
Maxsus iqtisodiy zonalar investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishda tarif va notarif mexanizmlaridan foydalanish imkoniyatlari	1207
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li	
Перспективное развитие промышленной кооперации между странами	1212
Назарова Раъно Рустамовна, Жартай Жанибек Маратулы	
Soliqlar yig'iluvchanligini oshirishga ta'sir etuvchi omillar	1218
Berdiyeva Uguloy Abduraxmanovna	
Ta'lim sifatini ta'minlash oliy ta'lim xizmatlari bozorini rivojlantirishning asosiy omili	1222
Nematov Inatillo Ubaydullayevich	
Aholiga ko'rsatiladigan bank xizmatlarini takomillashtirish	1228
Umurzakova Adiba Ochilovna	
Tijorat banklari resurslari shakllanishining manbalari va yo'llari	1232
Raxmanov Ilxom Xurramovich	
Факторы развития культурного туризма в Узбекистане	1238
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Пути эффективного использования внутренних инвестиций в национальной экономике	1242
Рафиева Зарина Хусановна	
Development of the Country's Economy Through the Development of the Stock Market in Developing Countries	1246
Akhmedov Doniyorbek	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotini rivojlanishi va uning asosiy yo'nalishlari	1250
Azizova Manzura Ibragimovna	
The theoretical importance of product cost reduction in industrial production	1254
Dilfuza Baxramovna Safarova	
Fond bozorlarining tashkil etilishi va rivojlanish tendensiyalari	1261
Shamsiyev O'ktam Sayfitdinovich	
Mamlakatda davlat tibbiyot muassasalarining tutgan o'rni va ularni rivojlantirish yo'nalishlari	1266
Sultonova Mushtariy Abdulabbosovna	
Obligatsiyalar bozorida banklarning ishtiroki va ahamiyati	1272
Xushvaqov Islombek Muxammadi o'g'li	
Milliy iqtisodiyotimizda investitsiya portfelini shakllantirishning nazariy asoslari	1277
Ibragimov Gafurjan Axmetovich	
Kompaniyalarning tashqi savdo faoliyatini moliyalashtirishning nazariy asoslari va xorij tajribasi	1282
Ibragimov Mansur Axmedovich	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida)	1286
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich	
Ключевые факторы успеха в мотивации и управлении проектными командами	1294
Мансурова Севара Мансуровна	
Mehmonxona biznesida CRM tizim xizmatlarini loyihalash	1297
Ishanxodjayeva Dilfuza Erkinovna	

MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASTERLARINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI

Botirov Erkinjon Xayitovich

TMI, mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda meva-sabzavotchilik klasterlarni barpo etish zaruriyatidan kelib chiqib, xorij tajribasini o'rganish va amaliyotga joriy etish nazariy-ilmiy-amaliy jihatdan yoritilgan. Milliy iqtisodiyotning uzoq mud-datli rivojlanish ssenariysi uning an'anaviy va yangi bilim talab qiladigan tarmoqlarda raqobatbardoshligining o'sishini nazarda tutadi.

Kalit so'zlar: hududiy lokalizatsiya, ilm-fan, innovatsiya, mintaqaviy strategiya, oziq-ovqat klasteri, klasterlash tizimi, glob-allashuv, bilimlar iqtisodiyoti, venchur fondlar, startap loyihalar.

Botirov Erkinjon Xayitovich

TFI, Independent researcher

Abstract: This article discusses the theoretical, scientific and practical aspect of studying and implementing foreign expe-rience in practice in connection with the need to create fruit and vegetable clusters in our country. The long-term scenario for the development of the national economy assumes the growth of its competitiveness in both traditional and new industries that require knowledge.

Key words: territorial localization, science, innovation, regional strategy, food cluster, cluster system, globalization, knowl-edge economy, venture funds, startup projects.

Ботиров Эркинжон Хайитович

ТФИ, Независимый исследователь

Аннотация: В данной статье рассматривается теоретико-научно-практический аспект изучения и внедрения зару-бежного опыта в практику в связи с необходимостью создания плодоовощных кластеров в нашей стране. Долго-срочный сценарий развития национальной экономики предполагает рост ее конкурентоспособности как в тради-ционных, так и в новых отраслях, требующих знаний.

Ключевые слова: территориальная локализация, наука, инновации, региональная стратегия, продовольственный кластер, кластерная система, глобализация, экономика знаний, венчурные фонды, стартап-проекты.

KIRISH

Mamlakatimiz oziq-ovqat mahsulotlari ta'minoti zanjirida yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqa-rishning ahamiyati ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi PF-5853-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yil-larga mo'ljallangan Strategiyasi"da belgilanganidek, "qo'shilgan qiymat zanjirining rivojlanishi qishloq xo'jaligi raqobatdoshligini ta'minlashning muhim omili hisoblanadi. Mahsulotlarni daladan yakuniy iste'molchigacha yetkazib berish, ya'ni yig'ish, tashish, saqlash, qayta ishlash, qadoqlash va sertifikatlash zanjirida integratsion aloqalarning yetarli taraqqiy etmaganligi yuqori qo'shilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini oshirish imkonini cheklamoqda" [1].

Shu munosabat bilan respublikamizda fermer xo'jaliklarining qayta ishlash sanoati korxonalari bilan chuqur hamkorligini ta'minlashga qaratilgan "agrosanoat klasterlari"ni shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev Sirdaryo viloyati Oqoltin tumaniga tashrifi chog'ida: "Klaster va manfaatdorlik – O'zbekiston qishloq xo'jaligining kelajagi. Ilm-fan va innovatsiyalarni joriy etmay turib, bu sohani raqobatbardosh qilib bo'lmaydi", deb ta'kidlab o'tgan edi.

“2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da yangi va foydalanishdan chiqqan yerlarni o‘zlashtirish va klasterlarga ochiq tanlov asosida ajratish, aholini oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta‘minlash darajasini oshirish va ularning narxlari barqarorligini saqlash kabi bir qator vazifalarni amalga oshirish belgilab berilgan.

Tadqiqotlarga ko‘ra, oziq-ovqat yetishtirish tarmoqlarida klasterlashuv tendensiyalari Yevropa Ittifoqi, AQSh, Yaponiya, Janubiy Koreya kabi yetakchi mamlakatlarda kuchli rivojlangan bo‘lib, bu mamlakatlarning agrosanoat klasterlarini rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or tajribalarini chuqur o‘rganish va ularni mamlakatimiz sharoitlariga moslab qo‘llash bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb masalalardan sanaladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI:

Globallashuv sharoitida mintaqaning rivojlanish strategiyalari fan va texnika yutuqlariga, innovatsiyalarga asoslanadi. Shuningdek, iqtisodiyotni klasterlashtirish asosida rivojlantirish mintaqaviy iqtisodiyotni boshqarishning innovatsion texnologiyasi sifatida qaraladi. Ilmiy tadqiqotlarida klasterlash nazariyasi eng to‘liq shakl va tizimga ega bo‘lgan M. Porterning so‘zlariga ko‘ra, zamonaviy iqtisodiyotda, ayniqsa, globallashuv sharoitida, uning an‘anaviy tarmoqlar yoki tarmoqlarga bo‘linishi o‘z kuchini yo‘qotmoqda, klasterlar yuqoriga chiqadi [2].

M. Porter mamlakatning raqobatbardoshligini uning alohida firmalarining emas, balki klasterlar – turli sohalardagi firmalar uyushmalarining xalqaro raqobatbardoshligi orqali ko‘rib chiqish kerak, deb hisoblaydi va bu sinflarning ichki resurslardan samarali foydalanish qobiliyati muhim ahamiyatga ega [2].

Yu. N. Laprygin va D. A. Korchajkinlar fikricha, klaster tizimida – hududiy lokalizatsiyada ishtirok etuvchi xo‘jalik yurituvchi subyektlarning asosiy qismi qatnashadi [6].

I. V. Pilipenkoning qayd etishicha, mintaqaviy klaster – bu klasterga a‘zo firmalar geografik jihatdan bir-biriga yaqin joylashgan sanoat klasteridir [4].

A. I. Kibitkin va V. E. Emelyanovlar so‘zlariga ko‘ra, hukumat, akademik va ishbilarmon doiralar o‘rtasida axborot almashish va hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradigan kuchli klasterlarni qo‘llab-quvvatlash va rivojlantirish orqali sanoat tumanlari o‘z iqtisodiyotlarini mustahkamlaydi [3].

D. A. Yalovning qayd etishicha, mintaqaviy strategiyani ishlab chiqishda mintaqada mavjud bo‘lgan asosiy o‘sish nuqtalarini va ushbu asosiy o‘sish nuqtalarini ishlab chiqish uchun turli xil qiziqish guruhlari nima qilishi mumkinligini hisobga olish kerak. Klasterlarni rag‘batlantirishga asoslangan mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish biznes va ma‘muriyatlarning tashabbusi va birgalikdagi sa‘y-harakatlarini nazarda tutadi [5].

L. S. Markov va M. A. Yagolnitserlar tadqiqotlariga ko‘ra, klaster subyektlari o‘rtasida o‘zaro ta‘sirlarni kengaytirish va chuqurlashtirish (shu jumladan biznes va fan), ayniqsa, sohada ilmiy hamkorlik va tovarlarni xalqaro bozorga olib chiqish, mahalliy tovarlarni tashqi bozorlarga ayirboshlash va mintaqaga yanada murakkab raqobatlash, yetkazib beruvchilar va iste‘molchilarni jalb qiladi [7].

Global dunyoda nazar soladigan bo‘lsak, keyingi yillarda klasterlar rivojlanishini innovatsiyalarsiz tasavvur qilib bo‘lmaydi. Yevropa mamlakatlarida klasterlashtirish, hozirgi kuchli raqobat muhitida firmalarning raqobatbardoshligi xarajatlar hajmiga bog‘liq bo‘lmasdan, ko‘proq ularning innovatsion salohiyati, mahsulotlar diversifikatsiyasi va sifatiga bog‘liq bo‘lib bormoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ilmiy tadqiqotning uslubiy asosi bo‘lib ijtimoiy-iqtisodiy hodisa va jarayonlar, ularning rivojlanishidagi o‘zaro bog‘liqlik va aloqalar, meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirish bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining qonunchilik va me‘yoriy-huquqiy hujjatlari va ilmiy tadqiqotlarini yechimini topish imkonini beruvchi tizimli, mantiqiy, qiyosiy va matematik iqtisodiy tahlil usullaridan keng foydalanilgan va o‘rganib chiqilgan.

TAHLILLAR VA NATIJALAR

Yevropa Ittifoqi ma‘lumotlarga ko‘ra, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida faol klasterlashtirish siyosati (KS) 21-asr boshlaridan amalga oshira boshlangan va hozirgacha 5 bosqichdan iborat davrni qamrab oladi.

1-bosqich (2000-2006-yillar) – Yevropa Komissiyasi PHARE dasturi orqali klasterlarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan sinov (pilot) tashabbus dasturlarini amalga oshira boshladi. “Yevropa mamlakatlarida klasterlashtirish to‘g‘risidagi manifest” (2006 y.) qabul qilindi.

2-bosqich (2007-2009-yillar) – “Klasterlar to‘g‘risidagi Yevropa memorandum” (2008 y.) qabul qilindi, Yevropa Klaster observatoriyasiga asos solindi va axborot-tahliliy materiallar bazasi yaratila boshlandi.

3-bosqich (2010-2012-yillar) – klasterlashtirish dasturlari sifatini oshirishga, ularni baholash va tabaqalashtirish instrumentlarini shakllantirishga hamda klasterlarni boshqarish bo‘yicha yuqori malakali menejerlar tayyorlashga e‘tibor qaratildi.

4-bosqich (2013-2017-yillar) – “aqlli ixtisoslashuv” va “o’sish nuqtalari” tamoyillari asosida klasterlarni hududiy rivojlanish dasturlariga integratsiyalash orqali hududlarning raqobat ustunliklarini oshirishga va tarkibiy o’zgarishlarni chuqurlashtirishga ko’maklashish.

5-bosqich (2017-yildan hozirgacha) – yangi iqtisodiy siyosatning ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida klasterlarni rivojlantirish va mustahkamlashga qaratilgan keng ko’lamli dasturlarni amalga oshirish.

Ma’lumotlarga ko’ra, 21-asrning dastlabki o’n yilligida Yevropaning 28 mamlakatida 42 mln. kishi band bo’lgan 2101 klaster faoliyat yuritgan bo’lib, ularning 241 tasi yoki 11,5 %ini agroklasterlar tashkil etgan va ularda jami klasterlarda bandlarning 4,5 millioni yoki 10,8 %i faoliyat yuritgan.

Yevropa mamlakatlari ichida agrosanoat klasterlari soni bo’yicha Gretsiya (36), Ispaniya (35), Bolgariya (22), Fransiya (20), Polsha (19), Ruminiya (16), jami tarmoq klasterlari sonida agrosanoat klasterlari salmog’i bo’yicha Bolgariya (45,8 %), Gretsiya (45,0 %), Ispaniya (23,8 %), Islandiya (20,0 %), Vengriya (18,6 %), Niderlandiya (14,5 %), Fransiya (12,1 %) va Polsha (11,8 %) yetakchilik qiladi.

Hozirgi kunda Yevropada klasterlararo tizim (network) shakllanishi jarayoni chuqurlashmoqda. Jumladan, bunga misol tariqasida oziq-ovqat tarmoqlaridagi klasterlarni yagona tizimga birlashtirish uchun 2007-yilda asos solingan “Oziq-ovqat klasteri tashabbusi (Food Cluster Initiative)”ni keltirish mumkin. Bu tashabbus “Yevropa Oziq-ovqat innovatsion tarmog’i loyihasi – FINE (Food Innovation Network Yeurope)” bazasida yuzaga kelgan. Bu loyiha oziq-ovqat sektorida faoliyat yurituvchi klasterlar tarmog’i bo’lib, u quyidagi xususiyatlari bilan farqlanadi: klasterlar joylashgan hududlar iqtisodiyotida oziq-ovqat sanoati muhim rol o’ynaydi; mazkur hududlarda qishloq xo’jaligi tarmog’i yaxshi rivojlangan; oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste’mol qilish sohalarida ilm-fan yutuqlari keng qo’llaniladi; oziq-ovqat sanoati va qishloq xo’jaligi davlat tomonidan kuchli qo’llab-quvvatlanadi; klasterlarga xizmat ko’rsatuvchi infratuzilmalar va institutsional tuzilmalar keng taraqqiy etgan.

Yevropadagi yirik shaharlar aglomeratsiyasi atrofida oziq-ovqat klasterini (inglizchadan Metropolitan Food Cluster) shakllantirish jarayonlari kuchayib bormoqda. Ularning shakllanish xususiyatlari sifatida quyidagilarni keltirish mumkin:

- vertikal integratsiya (xom ashyodan tayyor mahsulot yetishtirishgacha): oziq-ovqat mahsulotlari narxida qo’shilgan qiymatning 60 %igacha qismi qayta ishlash va sotish jarayonlarida shakllanadi. Bu jarayonlarni yagona zanjirga birlashtirish resurslar (foyda)ning bir qismini quyi zvenodagi ishlab chiqaruvchilarga yo’naltirish imkonini beradi;
- gorizontall integratsiya: mahsulot ishlab chiqarish texnologik jarayonlarini yagona zanjirga birlashtirish chiqindilar va yo’qotishlarni kamaytirib, qo’shimcha va yondosh mahsulotlardan samarali foydalanishga yo’l ochadi;
- ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish infratuzilmalari, kadrlar salohiyati va ilg’or tajribalardan birgalikda foydalanish ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirib, unumdorlikni oshiradi.

Bunga misol tariqasida Avstriyaning “Plus Yeco” oziq-ovqat klasterini keltirish mumkin. Klasterda ishtirok etuvchi kompaniyalar soni – 104 ta. Xodimlar soni – 11,7 ming kishi. Tovar aylanmasi – 2,8 mlrd. yevro. Maqsadi: organik qishloq xo’jaligi mahsulotlarining ichki bozorini rivojlantirish; yuqori sifatli va xavfsiz oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish; ishlab chiqarishning innovatsion usullarini joriy etish.

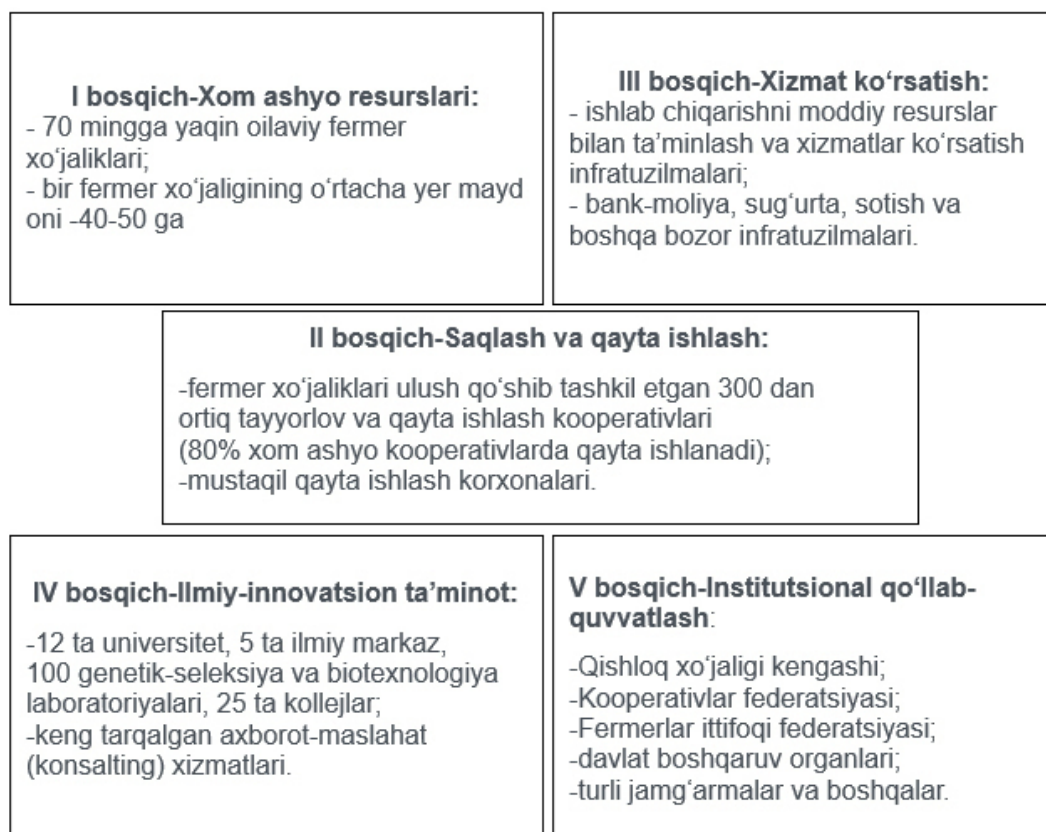
Oziq-ovqat klasterini tarkibiga kiruvchi faoliyat yo’nalishlariga organik qishloq xo’jaligi mahsulotlarini yetishtirish; qishloq xo’jaligi mahsulotlarini qayta ishlash asosida oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarish; oziq-ovqat sanoati uchun asbob-uskunalar va qadoqlash materiallari ishlab chiqarish; laboratoriyalarda ilmiy tadqiqotlar olib borish asosida innovatsion mahsulotlar yaratish; oziq-ovqat mahsulotlarining ulgurji va chakana savdosi kiradi.

Mazkur metropol oziq-ovqat klasteri (Metropolitan Food Cluster) Avstriyaning yirik shaharlari atrofida joylashgan bo’lib, ko’p sonli shahar aholisini sifatli oziq-ovqat bilan ta’minlash imkonini bermoqda.

Daniya. Daniya Yevropaning eng taraqqiy etgan mamlakatlaridan biri sanaladi va bu mamlakatning klasterlash siyosatini o’rganish diqqatga sazovor. Global raqobatbardoshlik reytingi ma’lumotlariga ko’ra, dunyo ko’lamida raqobatbardosh klasterlar yaratish jarayoni bo’yicha Yevropa mamlakatlaridan eng yuqori ko’rsatkichni Daniya (dunyo bo’yicha 5-o’rin) egallagan.

Daniyaning agrosanoat makroklasterlari tarkibi tuzilmasi kamida 5 ta elementni o’z ichiga oladi:

- qishloq xo’jaligi xom ashyosini yetishtiruvchi fermer xo’jaliklari;
- qayta ishlash korxonalari va kooperativlari;
- xizmat ko’rsatish infratuzilmalari; ilmiy tadqiqot va o’quv muassasalari;
- institutsional tuzilmalar (davlat boshqaruv organlari, uyushmalar, jamg’armalar) (1-rasm).

1-rasm: Daniya agrosanoat klasteri tarkibi

Fermerlar moddiy-texnika ta'minoti, tayyorlov va qayta ishlash, texnika va boshqa xizmatlar ko'rsatish bo'yicha bir yoki bir nechta kooperativ a'zosi bo'lishi mumkin. Bu klaster tizimining ustunlik tomoni shundaki, fermerlar tomonidan yetishtirilgan mahsulotlar kooperativlar tomonidan to'liq qabul qilinadi va qayta ishlash yoki sotish jarayonlari bilan kooperativlar shug'ullanadi. Fermerlarning o'zlari kooperativlarning mulkdorlari bo'lgani tufayli olingan foyda ular o'rtasida mutanosib (topshirgan mahsuloti yoki ustav kapitalidagi ulushiga qarab) taqsimlanadi.

Ilmiy tadqiqot muassasalari klaster a'zolarini innovatsion g'oya va ishlanmalar bilan ta'minlaydi. Innovatsion mahsulotlar yaratishga yo'naltiriladigan ilmiy tadqiqot xarajatlarining 80% i va maslahat xizmatlari haqining 10 %i davlat tomonidan qoplanadi.

Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh). Tadqiqotlarga ko'ra, klasterlar rivojlanishi bo'yicha dunyodagi uchta yetuk markazlardan (Shimoliy Amerika, G'arbiy Yevropa va Janubi-sharqiy Osiyo) biri AQSh sanaladi. Klaster siyosatining amerikacha modeli nisbatan liberalligi va tabiiy-evolyutsion tarzda shakllanganligi bilan tavsiflanadi. Ya'ni bu mamlakatda klasterlarni shakllantirish borasidagi asosiy tashabbuslar davlat emas, balki biznes, universitetlar, ilmiy markazlar va jamg'armalar zimmasiga tushadi.

AQShda klasterlashtirish jarayonlari 1970-80 yillarda boshlangan. Garvard biznes maktabining Raqobat va strategiyalar instituti tomonidan klaster rayonlari kartasi ishlab chiqilgan. Hozirgi kunda 400 dan ortiq turli sohalarga ixtisoslashgan klasterlar faoliyat olib boradi.

AQShda ko'p sonli agrosanoat klasterlari mavjud bo'lib, ularning eng kuchlilari Vashington, Oklaxoma, Luiziana, Janubiy Karolina va Kaliforniya shtatlarida faoliyat ko'rsatadi. AQShning Kaliforniya vinochilik klasteri tuzilishi va rivojlanishini o'rganish amaliy qiziqish uyg'otadi.

Kaliforniya vinochilik klasteri tashkiliy tuzilmasi ikkita qismdan tashkil topgan:

1. Yadro – uzum yetishtiruvchi xo'jaliklar va uni qayta ishlovchi vinochilik kompaniyalari.
2. Satelitlar – moddiy resurslar ta'minoti, turli xizmatlar, sotish, ilmiy ta'minot va institutsional qo'llab-quvvatlash tuzilmalari.

Klaster tizimi joriy etilishi natijasida Kaliforniya AQShning 90 % uzum va 80 %dan ortiq vino mahsulotini tayyorlab beradigan yirik hududga aylandi. Klasterga kirgan fermer xo'jaliklari va kompaniyalarda 299 ming gektar uzumzorlar mavjud va 40 mingga yaqin ishchi-xodimlar mehnat qiladi.

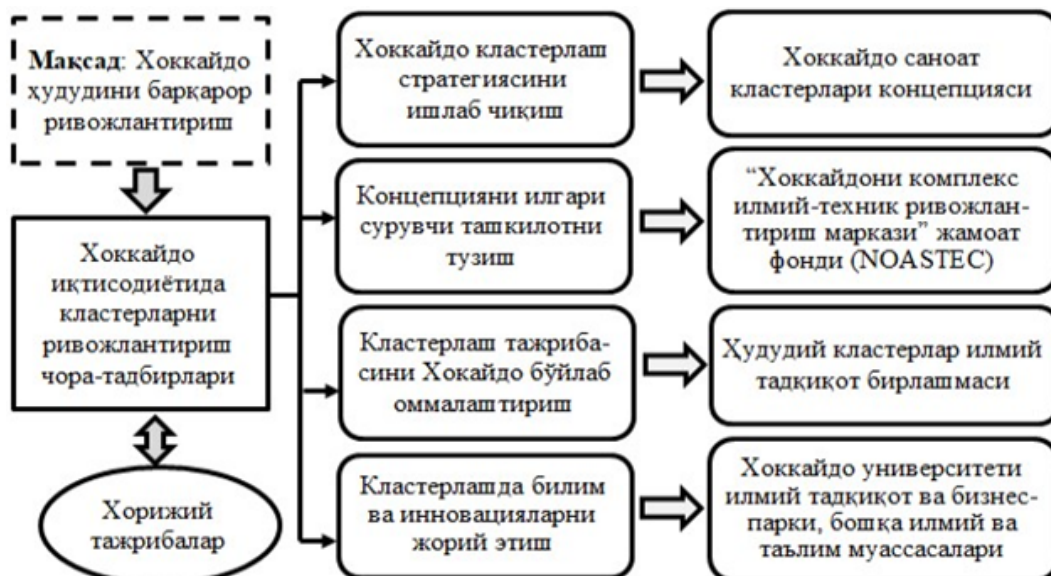
Keltirilgan ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, Kaliforniya vinochilik klasteri o'z tarkibida barcha zaruriy tuzilmalarni olgan va samarali tizimga ega zamonaviy agrosanoat klasteri sanaladi.

Yaponiya. Yaponiyada klasterlar rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda markaziy va hududiy davlat organlarining roli kuchli. Hududiy organlarga o'z mablag'laridan klaster tashabbuslarini amalga oshirishga ruxsat etilgan. Bu jarayonda venchur jamg'armalari, universitetlar, ilmiy tadqiqot institutlari va korporativ biznes tuzilmalari faol hamkorlik qilishadi. Klasterlashdan ko'zda tutilgan asosiy maqsad biznes, ilmiy jamoalar va davlat organlarining samarali hamkorligi orqali innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlash va hududlar raqobatbardoshligini oshirishdir.

Innovatsion ishlanmalarni biznesda qo'llash va tijoratlashtirishga intilish yapon klasterlarining asosiy xususiyatlaridan birini ifodalaydi. Yaponiyada "Bilimga asoslangan klaster tashabbusi (Knowledge cluster initiative)" dasturi doirasida 18 hududda klasterlarni rivojlantirish amalga oshirilmoqda. Bu dasturda mahalliy universitetlar kichik innovatsion firmalar va yirik sanoat kompaniyalari hamkorligini ta'minlovchi yadro vazifasini o'taydi.

Mazkur hududning raqobat ustunligi asosan ikki tarmoq: oziq-ovqat sektori va turizmga yaqqol namoyon bo'ladi. Shu sababdan mazkur sohalarga ustuvor ravishda mablag'lar ajratilib, loyihalar shakllantiriladi. Hokkaydoning Yaponiya rivojida alohida ahamiyati borligini e'tiborga olib, bu hududga davlat subsidiyalari ajratishda alohida oshirilgan koeffitsiyentlar qo'llaniladi.

Sanoat va unga tutash tarmoqlarda klasterlarni shakllantirish 3-rasmda keltirilgan tartibda amalga oshirilgan. Keltirilgan rasm asosida xulosa qilish mumkinki, Yaponiyaning Hokkaydo hududida sanoat klasterlarini shakllantirish va hudud bo'ylab joriy etish bo'yicha konsepsiya ishlab chiqilgan va bunga mas'ul tashkilotlar hamda ularning vazifalari belgilab berilgan. Har bir viloyatda "Klasterlar kooperatsiyasi kengashi" va uning shtabi shakllantirilgan.

2-rasm: Hokkaydo gubernatorligida klasterlarni shakllantirish tizimi

Hokkaydoda shakllangan klasterlash tizimi quyidagi yondashuvlar asosida shakllantirilgan.

Klasterlar rivojlanishini qo'llab-quvvatlash bo'yicha davlat dasturlari ishlab chiqilishi va davlat budjetidan moliyalashtirilishi, bu jarayonga davlat organlaridan tashqari turli nodavlat institutsional tuzilmalar (uyushmalar, jamoat fondlari, boshqa jamoat tashkilotlari), moliya-kredit (banklar, venchur fondlar va h.k.) hamda ilmiy tadqiqot muas-salarining keng jalb etilishi bu jarayonga davlat miqyosida tizimli yondashuv mavjudligini ko'rsatadi.

Janubiy Koreya. Janubiy Koreyada agrar va oziq-ovqat sektorini klasterlashtirish jarayonlari davlat iqtisodiy siyosatining muhim tarkibiy qismi sanaladi, tarkibida agrosanoat klasterlarini rivojlantirish masalalari bo'yicha guruh faoliyat ko'rsatadi.

Janubiy Koreyaning Shimoliy Jeola provensiyasidagi Iksan hududida (Iksan, North Jeolla Province) Qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat va qishloq masalalari vazirligi va Jeola provensiyasi hukumati ko'magida 232 gektar yer maydonida Koreya Milliy oziq-ovqat klasterini (Korea National Food Cluster – "Foodpolis") tashkil etish uchun 480 mln. AQSh dollari qiymatida investitsiya sarflangan bo'lib, klasterda 150 ta oziq-ovqat yetishtiruvchi kompaniyalar va 10 ta ilmiy tadqiqot markazlari faoliyat ko'rsatadi.

Mazkur klaster "bilimga asoslangan innovatsion mahsulot" yondashuvi asosida faoliyat olib boradi va davlat tomonidan moliyalashtiriladigan ilmiy tadqiqot muassasalari hamda tashkilotlar bilan mustahkam aloqaga ega:

- Qishloq hududlarini rivojlantirish ma'muriyati (Rural Development Administration);
- Koreya Oziq-ovqat ilmiy tadqiqot instituti (Korea Food Research Institute);

- Dehqonchilik fanlari milliy instituti (National Institute of Crop Science);
- Bog'dorchilik va dorivor o'simliklar fanlari milliy instituti (National Institute of Horticultural Herbal Science);
- Qishloq xo'jaligi fanlari milliy akademiyasi (National Academy of Agricultural Science);
- Zootexnika va veterinariya milliy instituti (National Institute of Animal Science);
- Iksandagi Vonkvang universiteti (Wonkwang University in Iksan);
- Jeonbuk milliy universiteti (Jeonbuk National University).

Klaster tizimidagi firma va korxonalar raqobatbardoshligini oshirish maqsadida "Foodpolis" klasteri hududida 6 ta tuzilma tashkil etilgan:

- Oziq-ovqat mahsulotlarini baholash markazi (Food Functionality Assessment Center);
- Oziq-ovqat mahsulotlari sifati va xavfsizligini ta'minlash markazi (Food Quality Safety Center);
- Oziq-ovqat mahsulotlarini qadoqlash markazi (Food Packaging Center);
- Koreya oziq-ovqat klasterlari agentligi (Agency for Korean Food Cluster);
- kichik firmalarga ijaraga berish uchun qurilgan zavodlar (Rental Plants);
- tajriba namunalari yaratadigan sinov zavodi (Pilot Plant).

Keltirilgan ma'lumotlar asosida xulosa qilish mumkinki, Koreya Milliy oziq-ovqat klasterida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishning yangi mahsulot g'oyasini shakllantirish – ishlab chiqarish texnologiyasini yaratish – mahsulotni sinov namunasini ishlab chiqarish – sanoat ko'lamida ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish – realizatsiya qilish bosqichlari biznes – ilmiy tadqiqot – davlatning mustahkam hamkorligi asosida tashkil etilgan.

XULOSA

Meva-sabzavotchilik klaster strategiyalarini shakllantirish va amalga oshirish sohasidagi jahon amaliyotini tahlil qilish natijasida, O'zbekistonda Janubiy Koreya agrosanoat klasterlarining: qishloq hududlarini rivojlantirish dasturlarini qo'llab-quvvatlash; qishloq hududlarida demografik holatni yaxshilash (qishloq aholisi, asosan yoshlarning shaharga ketib qolishini kamaytirish); tarixiy uylarni aslicha saqlab qolish va turizm obyektiga aylantirish; agroturizm (shahar aholisi va bolalar uchun o'z qo'llari bilan meva-sabzavotlarni uzish yoki ularni qayta ishlab va tayyorlashda ishtirok etish); qishloqda mehmonxona biznesini yo'lga qo'yish; festival va turli tadbirlar o'tkazish tajribalaridan samarali foydalanish mumkin.

Bundan tashqari, "globallashuv" va "bilimlar iqtisodiyoti" sharoitida klasterlar innovatsion rivojlanishning eng asosiy manbalaridan biri bo'lib borayotgushanligi, rivojlangan mamlakatlar klasterlari tarkibida "bilim va innovatsiyalar bloki", ya'ni universitetlar, ilmiy tadqiqot muassasalari, sinov laboratoriyalari, venchur fondlar va startap loyihalar ishtiroki asosiy shartlardan biri sanaladi.

Xulosa qilib aytganda, respublikamizda shakllantirilayotgan meva-sabzavotchilik klasterlar tarkibida "Innovatsion ishlanmalar va yangi biznes g'oyalarini joriy etish" markazlari (laboratoriyasi)ni shakllantirish, klaster ixtisoslashuvidan kelib chiqib yetakchi universitetlar va ilmiy-tadqiqot institutlarini ularga birlashtirish, ilmiy-innovatsion markazlar, venchur fondlar va kompaniyalar bilan mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktyabrdagi "2020-2030-yillarda O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-sonli Farmoni.
2. Портер М. Международная конкуренция. М.: Международные отношения, –1993. 896 с. 4.
3. Кибиткин А. И., Емельянов В. Е. Механизмы и инструменты формирования транснациональных кластеров на базе действующих промышленных комплексов. СПб.: ОЦЭИМ, –2006. 122 с.
4. Пилипенко И. В. Конкурентоспособность стран и регионов в мировом хозяйстве: теория, опыт малых стран Западной и Северной Европы. Смоленск: Ойкумена, –2005. 496 с.
5. Ялов Д. А. Эксперт Фонда ЦСР "Северо-Запад", Кластерный подход как технология управления региональным экономическим развитием. Журнал "Компас промышленной реструктуризации". <http://compass-r.ru/st-3-03-1.htm>.
6. Лапыгин Ю. Н., Корчажкина Д. А. Организация производственного взаимодействия на основе реализации кластерных принципов. ВлГУ Электронный журнал № 18 декабрь 2007 г. <http://journal.vlsu.ru/index.php?id=11>.
7. Марков Л. С., Ягольницер М. А. Исследование наукоемких компаний Новосибирска. Кластерный подход. Центр кластерных инициатив. <http://www.cluster-center.ru/gpage.html>.
8. Botirov E. X. Innovatsion meva-sabzavotchilik klasterlarini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari. Toshkent: "Iqtisodiyot va ta'lim" ilmiy jurnali. Tom 24 soni 5(2023). 381-386 b. https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss5/a64.
9. Botirov E. X. Meva-sabzavotchilik tarmog'ida zamonaviy klasterlarni moliyalashtirish mexanizmi. Toshkent: Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal. Elektron nashr. May. 2023. – №5-son – B. 73-75.
10. Botirov E. X. Meva-sabzavotchilik klasterlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning strategik ustuvor yo'nalishlari. Toshkent: O'zbekiston Milliy axborot agentligi – O'zA ilm-fan bo'limi (Elektron jurnal). Ilmiy nashr. 2023-yil oktyabr soni, –№10 (48). –66-71 b.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 11-12

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.